

OLASZ ÉS MAGYAR IFJÚSÁGI SZERVEZETEK A HÁBORÚ SZOLGÁLATÁBAN: A „BALILLA” ÉS A „LEVENTE”¹

Akár a külső szemlélő számára is feltűnő a hasonlóság az olaszországi „balilla” mozgalom és a magyarországi leventék között. Szintén problematikus, miként jöhetett létre kettő, céljaiban és struktúrájában annyira hasonló szervezet két teljesen más adottságú országban.

Tanulmányomban azt a célt tűztem ki, hogy felvázoljam miként és milyen célok szolgálatában működtek ezek a félkatonai ifjúsági szervezetek, milyen terheket róttak a gyermekekre, milyen tereket és fórumokat vettek igénybe működésükhöz, és milyen jellegű ismeretek kerültek elsajátításra. Szükségesnek tartom annak tisztázását, hogy mennyire voltak hasonlóak, milyen közösségépítő elemeket alkalmaztak, mennyiben volt erős az átideologizálás, és ez milyen eszmék népszerűsítését jelentette, illetve végül de nem utolsósorban milyen előnyökkel járt a tagság.

Korábbi kutatásom során egy neveléstörténeti művel, egy általános iskola ötödik osztálynak írt korabeli tankönyvvel foglalkoztam ideológiai, eszmetörténeti, mítoszteremtési szempontból, valamint a fasiszta rezsim önmegítélését és propagandisztikus megnyilvánulásait taglaltam. Már az anyaggyűjtés és az első gondolatok papírra vetése során feltűnt a hasonlóság a tankönyvben szereplő „balilla” mozgalom és a magyarországi leventék között. Különösen problematikusnak bizonyult számomra, miként jöhetett létre kettő, céljaiban és struktúrájában annyira hasonló szervezet két teljesen más adottságú országban.

Jelen tanulmányomban azt a célt tűztem ki, hogy felvázoljam miként és milyen célok szolgálatában működtek ezek a félkatonai ifjúsági szervezetek, milyen terheket róttak a gyermekekre, milyen tereket és fórumokat vettek igénybe működésükhöz, és milyen jellegű ismeretek kerültek elsajátításra. Kiemelt hangsúlyt fektetek arra, hogy tisztázzam, mennyire voltak hasonlóak, milyen közösségépítő elemeket alkalmaztak, mennyiben volt erős az átideologizálás, és ez milyen eszmék népszerűsítését jelentette, illetve milyen előnyökkel járt a tagság.

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Az első világháború lezárását követően nem volt magától értetődő, hogy Magyarország és Olaszország, egy vesztes és egy győztes fél egymásra találjon. Az sem volt előre látható, hogy mindkét országban egy rövid baloldali „kaland” – a '20-as évek elejei olasz gyárfoglaló mozgalmak, és a Tanácsköztársaság – után végül is egy jobboldali, autoriter kormányzat alakuljon ki. Mindkét rendszer, Mussolini totalitárius álmokat dédelgető fasiszta rezsimje és a részben liberális, de bizonyos elemeit tekintve konzervatív és tekintélyelvű Horthy-rendszer is – különböző indokoktól vezérelve – eljutott az ifjúság fizikai és ideológiai nevelésének állami kézbe vételéig, vagy legalábbis állami ellenőrzéséig. Az állami ellenőrzés más-más mértékű volt mindkét országban, az okok és a célok is különböztek, de a létrejött „balilla” és „levente” mozgalmak jelentős hasonlóságokat mutattak.

Olaszország a többi európai államhoz hasonlóan súlyos belpolitikai gondokkal küzdött. A haditermelésről a béketermelésre történő átállás, a megvalósulatlan szociális követelések, társulva a frontról hazatérő katonák forradalmi lendületével, illetve a Szovjetunióból nyugat felé terjedő eszmékkel súlyos konfliktusokat okoztak. Az intervenció-pártisága miatt még 1915-ben kitagadott volt szocialista újságíró, Benito Mussolini által szervezett egyik irányzat volt a fasiszta mozga-

¹ Jelen tanulmány a 2008/2009-es tanév őszi félévében az ELTE PPK-n megvédett tanári szakdolgozatom átdolgozott és kibővített verziója.

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

lom, mely eleinte nem is akart dinamizmusát megőrzendő, párttá „merevedni”. Az országot a '20-as évek elején terrorizáló, cseppet sem kíméletes módszereikről ismert fasiszta csapatok, a „squadre”-k, melyek a jelenségnek, vagyis a „squadrismo”-nak is névadói lettek, részben a világháborús elit rohamosztagosokból, az „ardito”-kból, vagy az ő példájukat követő fiatalabb nemzedékből álltak. A világháborús veteránok nem csak a fasiszták sorait, hanem a szocialista „Arditi del popolo”-t is alkották, vagyis nem szabad automatikusan és kizárólag a jobboldali szervezetek tagjaiként tekinteni rájuk. Mindenesetre szerepük fontossá vált a fasizmus múltkeresése során, ugyanis a rezsim jórészt bennük találta meg előképét. Természetesen a pusztítás, lopás, erőszakoskodás lehetősége a kétes jellemű egyének gyűjtőhelyévé is tette a fasiszta bandákat.² Ezeknek az alakulatoknak a létezését megőrzendő és intézményesítve, illetve irányításukat szorosabbá téve már a Marcia su Roma után, 1924-ben létrehozták a Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale-t, vagyis az MVSN-t. Az új szervezetnek feladatot is kellett találni, és az egyik legfontosabb ezek közül az ifjúság katonai előképzése volt, amit 1924 augusztusában az MVSN hatáskörébe utaltak. Ettől a nem lényegtelen epizódtól eltekintve a fasizmus hatalomra kerülése első éveiben nem volt lehetőség arra, hogy teljesen megszerezzék az ifjúság nevelése feletti ellenőrzést. A lehetőségek korlátozottságát jelzi, hogy az 1923 vége és 1925 között kifizetett körülbelül 8 millió líra támogatást nem csak az 1923-ban alapított Ente Nazionale per l'Educazione Fisica és a már régebbi múltra visszatekintő olasz olimpiai bizottság kapta, hanem jutott belőle a cserkészeknek is, akik pedig a fasiszta ifjúsági politika első áldozataivá váltak hamarosan.

A Matteotti gyilkosság okozta belpolitikai nehézségeken túllépve a fasizmus megszilárdította helyzetét, és kiépült a diktatúra. Immár semmi sem gátolta a párt hatáskörének kiterjesztését és beavatkozását a mindennapi életbe. Elkezdődött a totalitárius állam kiépítése. Ennek a totalitásra törekvésnek volt jele a fizikai és ideológiai képzést nyújtó szervezetek kiépítése, és a lehetséges konkurensek betiltása. Az ifjúságért folyó küzdelem a Vatikánnal való kapcsolatra is rányomta a bélyegét, hiszen az Actio cattolica, vagy a katolikus cserkész csapatok jelentős befolyással bírtak, és a monopolizálás ezek betiltását, illetve háttérbe szorítását is jelentette. A lateráni egyezmény tárgyalásainak időszakos megfigyelései, és akadozása is tükrözi a fasiszta törekvések miatti feszültséget, és az Egyházzal való kiegyezés okozta ideiglenes megtorpanás után 1939-ig tovább folyt az ifjúság ellenőrzéséért a harc. Ekkor, a Giuseppe Bottai nevével fémjelzett iskolareform újra jelentőséget tulajdonított a vallásnak a fiatal generáció nevelésében, de a fasiszta ellenőrzés és szervezet egészen 1943. július 25-ig, Mussolini bukásáig kizárólagos maradt.³

Magyarországon az ifjúság fizikai jellegű kiképzése elsősorban katonai és nem ideológiai célból volt fontos, mivel a trianoni békeszerződés pontjaiból szinte kötelezően adódott a félkatonai szervezetek felállítása, hiszen így lehetett bújtatott katonaságot felállítani. Amint P. Miklós Tamás tanulmányából kiderül⁴, az ifjúsági szervezetek Magyarországon már hosszú múltra tekintettek vissza, amikor 1921-ben megszületett a levante mozgalom. A tanulmány azt is kiemeli, hogy a már létező szervezetek összefogása, és központi irányítása sem az első világháború után merült fel először. Mégis, a testnevelést szorgalmazó, és a tantárgy során alaki kiképzést is előíró törvények a sorkatonaság betiltását követően lettek oly fontosak, és ennek ellensúlyozására volt szükség a levante-kiképzésre. Mivel a Horthy-korszak ideológiailag a keresztény/keresztény-nemzeti eszmét hirdette, soha nem merült fel a vallásos szervezetek feloszlata, vagy háttérbe szorítása. Sőt! A kommunizmus elleni ideológiai felkészítés lényeges eleme volt az ifjúság vallásos nevelése. Mivel a rendszer nem törekedett a sokszínűség felszámolására – ez az egész korszakot jellemezte – az ifjúság katonai szervezése sokkal kisebb terhet rótt az államra, mint Olaszországban. A levante mozgalom, mint központilag megszervezett ifjúsági szervezet és felülről jóváhagyott értékek terjesztője, létét annak is köszönhette, hogy az új oktatáspolitikai irányzat szakított az ideológiai és értéksemlegesség hirdetésével és nőtt a világnézeti-politikai nevelés jelentősége. Erősödött

2 HARSÁNYI 2006.

3 ZAPPONI 1982.

4 P. MIKLÓS 1997.

a keresztény/keresztyén nemzeti szellem és megjelent az irredentizmus.⁵ A Klebelsberg Kunó által preferált oktatáspolitikai irányzat Hóman Bálint minisztersége alatt csak tovább erősödött, és tovább nőtt a „*műveltséganyag antiintellektualizmusa, ideologikus prezentálása és hungarocentrizmusa*”.⁶ Ez az ideológiai elkötelezettség és a katonai jelleg viszont nagyon hasonlóvá tette a levante mozgalmat a fasiszta Olaszország ifjúsági szervezetéhez, az Opera Nazionale Balillához, vagy ahogy később hívták, a Gioventù Italiana del Littorióhoz.

AZ OLASZ IFJÚSÁGI SZERVEZETEK KIALAKULÁSÁNAK ÁTTEKINTÉSE

A katonai előképzés ötlete nem az első világháború után született. Paradoxon, hogy az ifjúság militarizálását célzó terv eredetileg pacifista célokat szolgált volna, ugyanis például Türr István, aki élete utolsó éveiben a militáns pacifizmus apostolaként tevékenykedett, az ifjúság katonai előképzésével a sorkatonai szolgálat időtartalmának rövidítését kívánta elérni.⁷ A premilitáris képzés megszervezésének ötletét a világháború tapasztalatai alapján Olaszországban mindenki pártolta és természetesen a katonaság saját magának akarta megszerezni ezt a feladatot. Ezért is az MVSN, illetve a hadsereg eleinte igen feszült viszonyát nem enyhítette az MVSN 1926. augusztusi hatáskörének bővítése. Az előképzéssel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy mint győztes hatalomnak, Olaszországnak nem kellett semmiféle szerződést kijátszania saját hadserege utánpótlásának a megszervezésére, és katonái létszámának és kiképzésének garantálására, így elméletileg az ifjúság katonai előképzésére sem lett volna szükség, de a fiatalos lendülettel küzdő önkéntesek magas hatékonysága a harcokban mindenki számára nyilvánvalóvá tette, hogy az ifjúság ilyen irányú felkészítését érdemes kiaknázni. A fasizmusnak a militarizmus meglovagolása mellett az ifjúság kizárólagos ideológiai formálására is szüksége volt, de a kormányra jutás első éveiben ezt még nem tudta keresztülvinni. Ennek a viszonylagos gyengeségnek is köszönhetően 1923 és 1925 között csak a már 1920 óta létező Avanguardie Giovanili Fascisték és Gruppi Universitari Fascisték működtek az Milícia alárendeltségében, csekély anyagi kerettel, és egyelőre a többi ifjúsági szervezet által, mint a cserkészek, vagy a katonai akadémiák, létükben állandóan fenyegetve. Az ifjúság egységes elgondolás szerinti megszervezése 1925-ben vette kezdetét, amikor az addig csak a 13-18 év közötti korosztályt tömörítő Avanguardie Giovanili Fasciste mellett létrehozták a 8-12 év közötti gyerekeket foglalkoztató Piccoli Italiani-t – amit még 1925-ben átneveztek Balillának – és párját, a Piccoli Italiane-t. Az év végére az Avanguardie Giovanili Fasciste már 145 ezer, a Balilla pedig 43 ezer tagot számlált, ami az első esetében 4000, a második esetében pedig 2300 szakosztályt jelentett. Később hozták létre a rendszer egyik utolsó elemét, a Figli della lupa fiú és lány szakosztályait, amibe a hattól nyolc éves korosztály tagjai kerültek.⁸

Az ifjúság megszervezésének alapja a „fiatalság ideológiája” volt, ugyanis e szerint a lövészárkok túlélőiből, az olasz fiatalokból alakultak meg az első Fasciók, és a Marcia su Roma sem más, mint az olasz fiatalság ösztönös, étellel teli, teremtő erejének győzelme az őt elnyomó liberális, polgári és kivénhedt Olaszország felett. A fasizmus feladata tehát ezen ideológia szerint a fiatal és forradalmi erők hatalomra juttatása volt, hiszen csak így tűnt lehetségesnek a nemzet megújítása, a fiatalság megszervezése pedig a feladat eléréséhez szükséges lépés volt.⁹

Balilla a helyi néphagyomány szerint annak a fiatal fiúnak volt a beceneve, aki 1746. december 5-én Genovában megdobált kővel egy császári tisztet, ezzel fellázította a város lakosságát az osztrák örökösödési háború alatt Genovát megszálló császári hadsereg ellen. Az epizód a félsziget történelmét tekintve nem bírt jelentőséggel, de a Risorgimento történetírása szemében alkalmassá vált arra, hogy a csendes beletörődésből a népet felrázni tudó ifjú szimbólumává váljon, és így a szabadság iránti vágy megtestesítője legyen. A saját nemzeti múltját kereső és megalkotó Olaszország-

5 ROMSICS 1999.

6 ROMSICS 1999. 179. o.

7 FORNARO 2004.

8 ZAPPONI 1982.

9 NELLO 1977.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ban Balilla figurája rendkívül népszerűvé vált mind generációs jellege, mind az ellenségkép aktualizálhatósága miatt¹⁰. A „Balilla”, mint nemzeti mítosz születése 1847. december 10-re tehető, amikor a genovai lakosság egy a 101 évvel korábbi lázadásról történő megemlékezésen Balilla szerepét dicsőítő verseket is szavalt. Az egyesítés utáni liberális kormányok tudatos választásának köszönhetően széles néprétegek ismerkedhettek meg a történettel a tankönyvekből. A figura bemutatása és tettének értelmezése fokozatosan átértékelődött, de a naiv, kedves, ösztönösen cselekvő fiatal képe volt a meghatározó. Ezzel szemben a fasizmus az agresszívebb értelmezés híveként az impulzív jelleget emelte ki, és az új hőskép a gyerekhősből inkább fiatal „ardito”-t csinált. Gyermekkor-történeti szempontból fontosnak tartom kiemelni, hogy a kis katona szerepkör dicsőítése egy koncepcióbeli váltást is jelentett, hiszen amíg a liberális korszakban a katonaság egy egyszeri, korszakváltó esemény volt a gyermeki és a felnőtt lét között, addig a fasizmus a folyamatos készülést emelte ki, mely nem egy rövid időszakban csúcsozott ki, hanem egy teljesen új létformát, egyféle „paraszt-katonai” életmintát tűzött ki célul.

Az ifjúság nevelésének átszervezésére és egy teljesen új szervezet létrehozására az volt az ürrügy, hogy „felfedeztek” egy hiányosságot a szintén fasiszta kormányzat alatt végrehajtott, Giovanni Gentile filozófus nevével fémjelzett oktatási reformban. A hiányosság az *oktatás* és a *nevelés* szétválasztásában állt, és az új értelmezés szerint az iskolának csak az *oktatás* feladata jutott, az új ifjúsági szervezetnek pedig az erkölcsi és fizikai nevelés!

Az áttörés 1926. április 3-án, az Opera Nazionale Balilla létrejöttével történt meg. Ez a Miniszterelnökség közvetlen alárendeltségében, majd az Oktatásügyi Minisztérium államtitkárságaként működött, teljesen kizárva a katonai ellenőrzést, és élén a Milícia console generale, vagyis dandártábornoki rangban álló tisztje, Renato Ricci állt. Habár a szabályozás szerint nem egyszemélyes lett volna az irányítás, az igazgatótanács felállítása sohasem történt meg és ezt az ideiglenes állapotot 1927 augusztusában egy rendelet véglegesítette. Az „egyeduralom” jelentősen hozzájárult, hogy a már korábban is sötét pénzügyeiről ismert Ricci meglehetősen szabadosan bánjon az ONB pénzeivel, illetve saját kénye-kedve szerint irányítsa a szervezetet. A megfelelő szervezet létrehozását a konkurens fokozatos bezárása követte, jelentősen megterhelve a rezsim viszonyát a katolikus Egyházzal. Az Opera Nazionale Balillát a rezsim teljes mértékben kihasználta az egyházellenes harcban, ugyanis számos atrocitásról tudni, amit az ONB tagjai követtek el a katolikus szervezetek kárára.¹¹ Az ONB pártpolitikai jellege különösen nyilvánvaló a balillák esküszövegéből, hiszen ebben az ifjak Mussolinire és a PNF-re esküdtek fel és nem az olasz államra:

„Isten és Olaszország nevében esküszöm, hogy végrehajtom a Duce parancsait, és minden erőmmel, illetve ha szükség van rá, akkor a véremmel szolgálom a fasiszta forradalom ügyét.”¹²

A nevelés-oktatás kifejezések jelentéstartalma közötti különbségre építés nem volt különösen szerencsés, ugyanis jelentős problémákat okozott az ONB-nek az állami apparátusba történő elhelyezése során. Ezt 1927. január 9-én, a feladatkör szabályozásakor az oktatás feladatának részleges kiterjesztésével oldották meg, ugyanis az alábbi célokat foglalmazták meg:

„a) a fiatalokban kialakítani a fegyelem és a katonai nevelés iránti igényt; b) katonai előképzés; c) atlétikai oktatás; d) spirituális és kulturális nevelés; e) szakmai és technikai oktatás; f) vallásos nevelés és lelki gondozás”¹³

Ennek a célkitűzésnek az ismeretében érthető, hogyan volt lehetséges, hogy az ONB felügyelje a falusi iskolákat, illetve fenntarthatson technikumokat. A vallás Opera Nazionale Balillán keresztül történő megismerése és gyakorlása egy

10 A piemonti hivatalos hős, Pietro Miccia története, aki a franciák ellen áldozta fel életét az uralkodójáért, nem volt aktuális 1848/49-ben. A tisztán népi indíttatásúként bemutatott 1282-es Szicíliai Vecsernye pedig a franciák ellen irányult. Balilla viszont mind fiatal-sága, mind alacsony származása miatt széles néprétegek körében lett népszerű, és Balilla pont azok ellen a megszálló osztrákok ellen lázadt, akik jó 100 évvel később a nemzeti egység kialakulásának fő akadályát képezték. A történet számos további kiaknázási lehetősége közé tartozott a Dávid-Góliát történettel való összekapcsolása is, amiben természetesen Balilla és az olaszok játszották Dávid szerepét, és az osztrákok Góliátét. ISNENGI 1996.

11 ZAPPONI 1982.

12 BRACALINI 2009 158. A szerző fordítása.

13 ZAPPONI 1982. 599. o. idézi az 1927. január 9-ei 6. törvényerejű rendelet 10. paragrafusából. A szerző fordítása.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

újabb kényes pont volt, hiszen az ONB káplánjait nagyon szigorú feltételeknek megfelelően választották ki, és már a kezdeti időszakból csak a leghűségesebbeket alkalmazták. Nagyon hamar a rendszer mindenkit maga alá gyűrt.

Az 1927-es szabályozás szerint az Opera Nazionale Balilla felépítése követte az Milíciáét és ehhez hasonlóan az elnevezéseket is az ókori római katonai terminológia aktualizálásával alakították ki.¹⁴ A tagság pedig különböző arányban, de folyamatosan nőtt. 1937-ben az életkor betöltése miatt 201.095 Avanguardista belépése volt esedékes a fasiszta pártba, ami kellőképpen érzékelteti az ifjúság kézbentartásának fontosságát, és a faszizmus által utánpótlás-nevelésre történő használatát.¹⁵ Érhető volt a szervezetbe történő belépések növekedése is, hiszen túlságosan is ismertek voltak a hátrányok, amivel járt, ha valakinek nem volt tagsági könyve. Néhány az előnyök közül: a '30-as évektől az ONB ösztöndíjakat utalt ki, nyári táborokat és tengeri körutakat szervezett, bölcsődéket és „doposcuola”-t¹⁶ üzemeltetett, iskolai étkeztetést nyújtott. 1930 októberétől egy törvény az avanguardistáknak előnyöket biztosított a munkahely kereséskor is.

Az Opera Nazionale Balilla tevékenységébe sportgyakorlatok, politikai oktatás, kirándulások, és táborozások is beletartoztak. A tagság felvonult az ünnepélyes eseményeken, és állandóan feltűntek a megmozdulásokon. Nagy súlyt fektettek az országos jelentőségű kezdeményezésekre. Ilyen volt a Ricci által először 1929-ben megrendezett „Campi Dux”, mely évente fogadta Rómában a vidéki tagokat, hogy azok versenyezzenek egymással. A '30-as évektől a részt vevő összes avanguardista felvonult Mussolini és a párt vezetősége előtt. Hasonló jellegű volt a „Campi Roma” is. Az atlétikai teljesítmények kultusza az iskolai testnevelés tanításának terjedésével még általánosabbá vált, melyet szintén az ONB tartott kézbent.¹⁷

Az Opera Nazionale Balilla egyik fő profilja minden sporttevékenység mellett a katonai előképzés maradt. Ezt 1934 végéig különösebb megkötöttségek nélkül végezte, ugyanis semmilyen más szerv sem rendelkezett beleszólással a képzésbe. Eleinte kedvezményekkel járó, fakultatív döntés volt a részvétel. Az 1927. augusztus 5-i törvény a sorozásról kedvezményeket biztosított azoknak a 18 és 21 év közötti fiataloknak, akik eredményesen végezték el a katonai előképzést. Számukra három hónappal rövidebb volt a szolgálat és 26 éves korukig eltolhatták azt egyetemi tanulmányaikra hivatkozva. A Hadügyminisztérium egy 1927-es körlevele a képzést két egymást követő évben elvégzendő hat meg négy hónapos részben határozta meg. 1928 júniusa és augusztusa között megszervezték a balillák és avanguardisták tengeri szakosztályait is, és az ONB megszerzett négy iskolahajót, illetve az anziói III. Viktor Emánuel tengerészeti kollégiumot. 1930 novemberétől Ricci elérte Mussolininél, hogy az avanguardisták tornatermeiben legyenek géppisztolyok és „1891” mintájú karabélyok. A karabély kicsinyített mása a balillák és avanguardisták állandó felszerelése lett. Időközben a tengerészeti szakosztályok mellett megjelentek a biciklis, motorkerékpáros, karabélyos, alpesi, légi, elsősegély és sí részlegek¹⁸. A képzés folyamatossá tételéhez szükséges döntés volt 1930. október 8-án a Fasci Giovanili di Combattimento alapítása, mely a 18-tól 21 éves fiatalokat tömörítette, teljessé téve az átmenetet az ifjúsági szervezetek és a fasiszta párt között¹⁹. Ezt követően az 1930. december 30-ai törvény kötelezővé tette az előképzést minden 18 évet betöltött állam-

14 A szervezeti egységek és rangok olasz, illetve magyar megfelelőit, ahogy az ONB csoportok szerkezeti felépítését is lásd a függelékben.

15 A hivatalos kimutatás alapján 1928-ban 812 ezer balillára és 424 ezer avanguardistára 21.600 kiképző tiszt és nevelő, illetve 640 káplán jutott. 1930-ban szintén a hivatalos adatok szerint 954 ezer balillára, 418 ezer avanguardistára, 660 ezer Piccola italiana-ra, 111 ezer Giovane italiana-ra, 269 ezer Figlio della lupa-ra több mint 35 ezer kiképző és nevelő, illetve 1064 káplán jutott. 1934-ben a Figli della Lupa kivételével már 1786 ezer gyereket számlált az ONB tagsága. 1937-ben, az ONB feloszlásakor, és GIL néven a fasiszta pártba történő beolvadásakor a tagsági adatok a következők voltak: 1967 ezer Balilla, 866 ezer Avanguardista, 1981 ezer Piccola Italiana, 433 ezer Giovane italiana, 412 ezer Figlio della lupa. ZAPPONI 1982.

16 Diákok esetében a napközinek felelt meg. A felnőtt megfelelőjét „dopolavoro”-nak hívták. A „doposcuola” és a „dopolavoro” iskola és munka utáni közösségi, művelődési szervezatként működött, társasági összejöveteleket is szervezett. A szórakozás biztosítása mellett természetesen irányította és így befolyásolta az emberek izlését, kulturális értékrendjét.

17 1928 és 1933–34 között a felső tagozatos általános iskolások száma, akik rendszeresen jártak testnevelési órákra 220 ezerről 324 ezerre nőtt, tanáraik száma 166-ról 638-ra növekedett, miközben a testnevelés oktatására alkalmas helyek megötszöröződtek, 502-ről 4199-re. 1933-ban több mint 1500 ezer diák vett részt az „országos gimnasztikai ünnepen”, körülbelül 2297 ezer indult valamilyen sporteseményen, 201 testnevelési tájékoztató kurzust tartottak, 8229 tanár közreműködésével ZAPPONI 1982.

18 ZAPPONI 1982.

19 NELLO 1977.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

polgárnak, és a kiképzést az MVSN-re bízta azzal a megkötéssel, hogy megfelelő személyzet hiányában, az ONB instriktoriái a feladat. 1934. december 31-ével az előképzést a 8 és 18 év közötti korosztályra is kiterjesztették, és a katonai ismeretek oktatása az általános iskola felső évfolyamaiban tananyag lett.²⁰ A Hadügyminisztérium ekkor megkapta az évek óta óhajtott felügyeleti jogot, mivel létrehozták a „Katonai elő- és utóképzés felügyelőségét” és 1936 márciusától minden olasz állampolgárnak külön lapon nyilvántartották a „hadi érettségét”.

1937. október 27-én egy rendelet feloszlatta az Opera Nazionale Balillát és a következő nap egy másik rendelet helyette felállította a Gioventù Italiana del Littorio-t. A név megváltoztatása egy sokkal fontosabb változást takart: a lényegében önálló szervezetet bekebelezte a párt. Ezzel ellenőrzése alá vonta 8 éves koruktól az összes olasz gyermeket. A Gioventù Italiana del Littorio és így a párt még 1938-ban a katonai előképzés ellenőrzését is megszerezte és a Milícia csak az utóképzésbe szólhatott bele. A „Katonai elő- és utóképzés felügyelősege” is megszűnt. A sportversenyek száma megnőtt, a már Ricci által elindított zenei képzést is felkarolta a párt. Az 1939-es, Bottai nevével fémjelzett iskolareform kissé visszavett a GIL jelentőségéből az iskola javára az ifjúság nevelésében és oktatásában, de ettől függetlenül Mussolini és a párt számára az ifjúság fasiszta szempontú nevelésének fontosságát jelzi, hogy a GIL számára kiutalt összegek nem csökkentek, sőt nőttek, még a háborús években is, amikor számos egyéb, akár a hadi eseményeket is befolyásoló intézményekben megtakarításokat vezettek be.²¹

ALEVENTEMOZGALOM KIALAKULÁSÁNAK ÁTTEKINTÉSE

A magyarországi katonai előkészítést célzó szervezetek története nem a leventeintézményekkel, hanem a Kiegyezést követően, az 1886. évi XXXVIII. tc. által létrehozott *Ifjúsági véderővel* kezdődött.²² Egyéni kezdeményezés eredményeképpen működtek a kecskeméti Iskolai zászlóaljok (1903) és a Nemzeti Falanx (1907). Hatékonyságuk valószínűleg nem felelt meg a katonai körök elvárásainak, ugyanis az 1900/1901-es tanévtől a középiskolákban kötelezően bevezetett játékdélutánokat 1907-től katonai gyakorlatokkal egészítették ki. Az első világháború során az Országos Testnevelési Tanács megalkotta a 12-21 év közötti fiatalok *Ifjúsági (Honvédő) Egyesületekbe* való tömörítésének koncepcióját. A Hadügyminisztériumnak a programból csak az nem tetszett, hogy a belépés önkéntes alapon működött volna, ugyanis a törvény által szabályozott, mindenki számára kötelezően előírt katonai előképzést preferálták. Habár az Ifjúsági Honvédő Egyesületek nem jöttek létre, koncepciójuk, kiegészülve a hadügyminisztériumi kritikával, az 1920 utáni ifjúságpolitika alapját képezte.²³

A szervezési előzmények mellett a leventemozgalom célkitűzései megfogalmazásához az az elképzelés is hozzájárult, amely szerint a hangsúlyt az *erkölcsi erőre* kell helyezni, hiszen a háború elvesztése egyik legfőbb okának az erkölcsi erő hiányát tartották.²⁴

A harmadik fontos előzmény az ifjúsági testedző egyesületek sikere, hiszen ezekben a MOVE (Magyar Országos Véderő Egylet) tagjai jelentős szerepet játszottak, és sikeres tevékenységükkel bizonyították, hogy az ifjúság igenis szer-

20 Többek között erről tudósít Szabó László őrnagy római katonai attasé 1934. július 19-ei jelentése: VKF 1934. 121917.; Schindler Szilárd ezredes római katonai attasé 1932-es jelentésében kimutatta, hogy 1931-ben, vagyis az 1930 és 1934 közötti átmeneti időszakban, egy korosztálynak körülbelül csak 1/3-a volt tagja az Opera Nazionale Balillának. VKF 1932. 118725.

21 Az Opera Nazionale Balilla éves kerete sohasem emelkedett 80 millió líra fölé. A Gioventù Italiana del Littorio létrejöttével nőni kezdett a támogatás mértéke, ugyanis 1939-ben már 200 millió, az 1942-43-as tanévben pedig 1 milliárd 130 millió líra járt az állami költségvetésből. Összehasonlítási alapként 1941-ben a Külügyminisztérium, a Kegyelmi és Igazságügyi Minisztérium, illetve a Gioventù Italiana del Littorio részére elkülönített összegeket nem számolva a fasiszta párt éves költségvetése sem haladta meg az 500 millió lírát. ZAPPONI 1982.

22 BLASSZAUER 2002.

23 P. MIKLÓS 1997.

24 Jellemző mennyire elfogadott volt a magyar katonák körében a vélekedés az erkölcsi erő fontosságáról, ugyanis Schindler Szilárd ezredes római katonai attasé amikor 1931. június 12-ei jelentésében katonapolitikai szempontból elemezte a katolikus ifjúsági szervezetek feloszlását Olaszországban, ezt helyeselte, és véleményét az „erkölcsi erő” fejlesztésének szükségességével magyarázta, ugyanis a premilitáris képzés lényegesen javított az olasz hadsereg fegyelmén, illetve megengedhetetlennek tartotta, hogy más, a fasiszmusétól eltérő politikai erő is irányíthassa a fiatalokat. VKF 1931. 14203.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

vezethető az iskola keretein kívül is, és a sport útján mozgósítható, nevelhető, illetve befolyásolható.

A leventeintézmény születési okmánya az 1921 decemberében elfogadott LIII. törvény, mely a Végrehajtási Utasítással, vagyis az 1924. január 31-én közzétett 9000/1924. sz. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszteri rendelettel lett teljes. Ez utóbbit a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter 800/1935. sz. rendelete módosította. A szabályozások köteleztek minden 12 és 21 év közötti iskolás fiút és lányt, vagy iskolán kívüli férfit legalább 8, legfeljebb 9 hónapon át heti 3 órányi testnevelésre. A felügyeletet és a szervezési munkákat a vallás és közoktatásügyi miniszternek alárendelt Országos Testnevelési Tanács *XIII. (testnevelési) ügyosztálya* látta el.²⁵ Ez felügyelte a testnevelést, és egészen városi, illetve községi szintre lebontott ellenőrző rendszerrel rendelkezett. Helyi testnevelési bizottságok is alakultak, és az ifjúságot tömörítő egyesületeket hívták leventeegyesületeknek. Egy kb. 50 fős csoport élén állt az oktató, akit szükség esetén segédoktatók is segítettek. Az oktatók 4-6 hetes képzésen átesett tanárok, tanítók és hivatalnokok lehettek, akik munkájukért fizetésben részesültek. A korai időszak infrastrukturális hiányosságai mellett²⁶ szabadtéri gyakorlatokat, csoportos foglalkozásokat és ügyességi játékokat, illetve kirándulásokat szerveztek. A magántőke bevonására volt szükség a pénzügyi szűkösség miatt, tehát meg kellett nyerni a vagyonosok támogatását. Az anyagi források garantálása utáni következő feladat könyvtárak felállítására, orvosi felügyelet szervezése, leventeoktatók kiválasztása, és végül a leventék létszámának növelése volt.²⁷ Mindezzel egy időben, 1924-ben elkezdődött az ifjak összeírása, oktatói tanfolyamok indultak, és 1927-től már a köteleességüket nem teljesítőknél is rögzítették a büntetését. A mozgalom Sirsich Béla tábornok, az Országos Testnevelési Tanács legelső társelnöke rendeletére vette fel a „levente” nevet. Kialakultak a keretek is²⁸, hivatalos köszönéssé 1926 decemberében a dr. Matolcsy László győri leventeparancsnok által bevezetett „SzEBB²⁹ Jövőt!” vált, melyre „Adjon Isten!”-t volt kötelező felelni. Az egyenruha csak fokozatosan alakult ki, ugyanis eleinte kizárólag a leventesapkát rendszeresítették.³⁰ Az 1924. június 30-án elfogadott szabályzat szerint a jelvény egy körülbelül 2 cm-es fenyőág által keretezett nefelejcs volt, rajta egy L betűvel. A tagság a 12 és 21 év közötti fiatalok számára ingyenes volt, a 21 év felettieknek, ha önkéntes alapon beléptek öt évre, évi egy aranykoronába került, de természetesen a katonai szolgálat során mindenféle tagdíjfizetést felfüggesztettek. A leventék számára egyéb szervezeti tagság csak abban az esetben volt megengedett, ha annak céljai nem mondtak ellent a Levente egyesület célkitűzéseinek. A szervezeten belül tiltottak mindenféle politikai tevékenységet, hazárdjátékot vagy alkohol árusítását.³¹ Hivatalos lapjuk 1923. július 1-től a „Levente” lett³²

Vizsgálódásom magyarországi forrásanyagának jobb ismeretéből következően immár olyan attitűdbeli információval is rendelkezem, miszerint a szülők és munkaadók sem fogadták mindig örömmel a kötelező testnevelés gondolatát, hiszen sok esetben már az iskolán kívüli korosztályról volt szó, ráadásul az alternatív szervezetekkel is számos konfliktus történt. A pénzügyi keret minimális volt, hiszen a központi költségvetés nem, csak a vármegyék rendelkeztek bizonyos ilyen célra elkülöníthető forrásokkal, de ebből se tellett sokra. Ezen a helyzeten segített egy 1924-es belügyminiszteri rendelet, ami a fogadóirodák és a lóversenyek hasznának 8%-át a leventeegyesületeknek utalta át. Ebből a forrásból már el lehetett kezdeni a sportpályák építését és kötelezővé váltak a leventefoglalkozások, ami legalább 5 és legfeljebb

25 BLASSZAUER 2002.; az 1935-ös rendelet szólt még a megfelelő vallásfelekezet istentiszteletein való kötelező részvételről, és a szabályozás be nem tartóinak büntetéséről, ami először figyelmeztetést, majd dorgálást jelentett.

26 A szükséges épületek és pályák hiánya mellett az oktatói tevékenység is jórészt alulfizetett volt, vagyis akik csinálták, sokszor társadalmi munkaként végezték. Az egyesületek sem jöttek mindenhol létre és a felszerelés is hiányos volt: ezt igénylés alapján az Országos Testnevelési Tanács biztosította, eleinte céllövő puskát és kisebb fegyvert – német Geco típusú kispuskát – adtak, majd csak 1925-től vált általánossá a Fegyver és Gépgyár által készített Fég -puska. BLASSZAUER 2002.

27 VARGA 1992.

28 A tagok szervezeti csoportosítását és a testnevelésért, vagyis a Levente egyesület működéséért felelő szervezetek tagozódását lásd a függelékben.

29 Értsd: **Sz**abad, **E**rős, **B**ecsületes, **B**oldog

30 BLASSZAUER 2002.

31 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10. Allegato n. 4.

32 BLASSZAUER 2002.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

8 hónapon át heti 2 órát, esetleg egy délutánt jelentett. Meg kell jegyezni azt is, hogy a sporttal való megismertetés sok eredményes sportkarrier kezdetét is jelentette. 1923-tól rendeleti úton előírták a népművelési tevékenység koordinálására a vármegyei népművelési titkáraival való kapcsolatfelvételt, és lassan az egyesületi élet a sportjelleg mellett kulturális funkciókat is felvett. Önképzőkörök, dalárdák, zenekarok, színjátszó csoportok alakultak, könyvtárakat szerveztek, és ismeretterjesztő előadásokat tartottak. Az erkölcsi és hazafias nevelés is megindult: kegyeleti stafétafutásokat szerveztek, emlékfákat ültettek, csaták évfordulóit ünnepelték, hősök sírjait gondozták. Az erkölcsi nevelés vallás-erkölcsi alapon állt, tehát a vallásos jellegű intézményekkel, programokkal rendezvényekkel garantálva volt az együttműködés. A kezdeti összetűzések után a lelkesek is bekapcsolódtak a levanteképzésbe, gyakoriak voltak a táborozások alatt a tábori misék.³³

A trianoni békeszerződés katonai pontjainak betartását felügyelő Szövetségek Katonai Ellenőrző Bizottság³⁴ is felfigyelt a levanteintézményre, ugyanis Foch marsall, a Versailles-i Szövetséges Katonai Bizottság³⁵ elnökének 1926. január 22-ei levelére válaszul a C.M.I.C. 1926. június 22-én egy jelentést küldött Foch marsallnak az új magyar ifjúsági szervezetről. Ebben többek között szó van a szervezet születésének törvényi háttéréről, kikre vonatkozik, mi a büntetése azoknak, akik nem engedik el a fiatalokat a levante foglalkozásokra. A dokumentum kitér arra a fontos tényre, hogy habár az egész tevékenység sportfoglalkozás jellegű volt, ez katonai elemeket is tartalmazott, mely gyakorlatok felszámolását jegyzékben kérte a C.M.I.C. a magyar kormánytól, mint például a bajonett felszerelésének és használatának oktatását. A C.M.I.C. küldöttgyűlése nem hagyta figyelmen kívül, hogy a Levante kiképzésnek katonai felkészítő jellege volt és sok más mellett azt is szóvá tette a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszternek, hogy a levanték 5,6 mm-es kaliberű puskákkal tanultak célba löni, illetve nagy számú volt honvédtisztet alkalmaztak, mint kiképzőt. Egy külön fejezet foglalkozik azzal, hogy a fizikai felkészítést morális kiképzés is kiegészítette, mint például a hősök kultuszának ápolása, vagy a hazaszeretet „kifejlesztése”, illetve ott volt a vallásos érzület növelését célzó szándék is. A jelentés összeállítói fontosnak tartották megjegyezni, hogy a levanteintézmény meglehetősen népszerűtlennek bizonyult³⁶. A dokumentum kitér arra is, hogy a Bethlen kormány ellenzéke sok elemét kárhóztatta ennek a „porosz, militarista” intézménynek, ellenzéki képviselők többször is felpanaszolták felszólalásaiban a Nemzetgyűlésben, hogy a levanteintézményt politikai, vagyis szocialista- és zsidó-ellenes célból használják fel, ahogy a misére járási kötelezettség sem növelte a szervezet támogatóinak számát. A C.M.I.C. azzal is tisztában volt, hogy a kiképzés az irredenta és nacionalista gondolatok terjedését és a Honvédség későbbi toborzásait segítette elő. Habár nyilvánvaló volt a szervezet szerződésesszerű jellege, mely igazolta a C.M.I.C. esetleges beavatkozását a magyar kormánynál, a jegyzék szerint inkább várakozó álláspontra helyezkedtek, hogy meglássák, mindez hogyan végződik. A C.M.I.C.-nek a magyarországi katonai ellenőrzés felszámolása előtti igencsak toleráns viselkedése valószínűleg azt tükrözi, hogy nem tartották igazán veszélyesnek ezt a sportkörnek álcázott premilitáris képzést. A túlságosan szembeötlő katonai elemek miatt tiltakoztak a megfelelő szerveknél, de magának az intézménynek a működését nem kifogásolták, ami egyben jelzi a C.M.I.C.-nek a levanteintézmény hatékonyságáról alkotott nem túl hízelgő véleményét is.³⁷

A kiképzés hatékonysága – legalábbis az oktató tanoncok teljesítményéből ítélve – nőtt az évek során, amire forrás a frissen kinevezett budapesti olasz katonai attasé, Giovan Battista Oxilia ezredes 1928-ban íródott, 12-es számú információs jelentése. A főtitisz 1928 augusztusában-szeptemberében többek között számos Levante táborban is járt, jelentése a Honvédség katonai oktatási intézményeivel foglalkozik, és a 3. mellékletben a Levante táborokkal kapcsolatos élményei-

33 VARGA 1992.

34 a továbbiakban C.M.I.C.

35 a továbbiakban C.M.A.V.

36 Példákkal is alátámasztották mindezt, ugyanis a jelentés szerint 1926. február 26-án Budapesten egy bizonyos Szabó százados, május 18-án pedig Zomba községben, a kaposvári járásban Schlechta kiképző ellen lázadtak a foglalkozások résztvevői.

37 AUSSME E-8 r. 140 b. 3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ről számolt be. Fontosnak tartotta kiemelni a táborok és a tábori élet katonai jellegét, a táborok állandó díszítéseként feltűnő irredenta szimbólumokat és jelszavakat, illetve a magántőke nagy szerepét a táborok felállításában. A kiképzés főleg tornagyakorlatokból állt, a katonai jellegű gyakorlatok a zárt rendi kiképzésre korlátozódtak, de elkerített rész szolgált a céllövésre. Az utolsó táborban, ahol oktató tanoncok szakasz és egyéni harcászati kiképzésével foglalkoztak, Oxilia kérésére improvizáltak egy szakasz gyakorlatot, mely során a szakasz a támadó ellenséges gyalogság tüze alatti előrenyomulást gyakorolta valódi fegyverrel és vaktölténnyel. A gyakorlatból azt szűrte le az attasé, hogy az oktató tanoncok legalább annyira tisztában voltak a harcászati kiképzéssel, mint az olasz altisztjelöltek és annak ellenére, hogy tudatában volt, hogy a látogatás során válogatott elemekkel ismerkedett meg, igen jó véleménye volt az oktató tanoncoknak az improvizálás során nyújtott teljesítményéről.³⁸

Olaszországhoz hasonlóan, Magyarországon is létrehozták az ifjúság számára a sportversenyeket: 1928-ban megrendezték az „Első Országos Leventeverseny”-t, majd 1929–31-re kialakították az egész országot átfogó leventebajnokságok rendszerét. A „tömegek” fogalmába nemcsak az iskolaköteles korú, illetve a 21. életévét el nem érő, iskolát elhagyó ifjúság tartozott bele, hanem az egész magyar munkára fogható társadalom. Erre példa a Mussolinit annyira tisztelő miniszterelnök, Gömbös Gyula 1932-es kezdeményezése, miszerint az olasz „Nazionale Dopolavoro” mintájára megalakult a Nemzeti Munkaközpont, célul tűzve a dolgozók szabadidejének megszervezését (üzemi torna, kirándulások, egészségügyi tanfolyamok stb. révén).

A rendszer kiépítését követően a Magyar Katonai Szemlében, a Honvédség szakmai havilapjában rendszeresen ismertették a többi országban működő premilitáris képzési intézményrendszer működését, ezzel biztosítva az összehasonlíthatóságot a Levente Intézménynek az Országos Testnevelési Tanácson belül működő vezetősége számára. A cikksorozat, mely jórészt Erdős László nevéhez kötődik, a mai olvasó számára is tanulságos, már csak azért is, hiszen nyilvánvalóvá válik belőle, hogy maga a katonai előképzés nem a legyőzött államok sajátossága volt, hanem az első világháború ifjúsággal kapcsolatos tapasztalatainak az össz-európai szintű megvalósítása.³⁹

A leventeképzés tömegessé igazán 1927-től vált, hiszen akkortól megszűnt Magyarország közvetlen katonai ellenőrzése. Kialakultak a hadsereg megfelelő területeire felkészítő szakportági egyesületek (repülés, kerékpározás, birkózás...) és kiépült a behívási rendszer. A helyhatósági, Budapesten pedig a kerületi hatóságoknak kellett vezetniük a nyilvántartásokat, a behíváshoz szükséges éves összeírások mellett valódi nyilvántartó lapokat is vezettek. Mivel minél kisebb csoportlétszámmal próbáltak dolgozni, különleges esetben más ifjúsági szervezetek is indíthattak „levente képzést”. Ilyen volt a cserkész-leventék esete is. Ahol lehetőség volt rá, a leventék szakasz szintű harcászati kiképzést is kaptak.⁴⁰ Ez viszont nem volt elég a Honvédelmi Minisztérium szemében, hiszen a sorkatonaság bevezetésére törekedett, melynek mindenkire ki kellett terjednie, vagyis teljes mértékben egységesíteni kellett a valóban egyenlőtlen színvonalú kiképzést és ezt teljesen katonai ellenőrzés alá kellett vonni. Ennek az elégedetlenségnek is a következménye, hogy az 1939. évi II. tc., vagyis a bledi egyezményt és a győri program meghirdetését követő új honvédelmi törvény a leventeoktatást a honvédelmi kötelezettségek közé sorolta és büntetés terhe mellett lehetővé kellett tenni a szülő vagy a munkáltató által a részvételt. A 21-éves határt eltörölték, és a leventekötelezettség így a behívásig lett kitolva. A foglalkozásokat áttették hétfőgőrről hétköznapra, amivel szintén hozzájárultak az iskolások és iskolán kívüliek közötti ellentétek feloldásához, felkészítésük egységesítéséhez. A fizetést is szabályozták, illetve a honvédelmi tárca biztosította. Megvalósult a már

38 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 12. Allegato n. 3. A budapesti olasz katonai attasé 1928-as jelentését annak a ténynek a tudatosításával kezdte, hogy az I. világháborút lezáró békeszerződések mindegyik vesztes államnak megtiltották a sorozást és a katonai előképzést, mégis, ezek mind kialakították a maguk többé-kevésbé hatékony, de minden esetben a békeszerződés pontjaiba ütköző szervezeteit, melyek segítségével sikerült kijátszaniuk a békeszerződéseket és előkészíteni, illetve megszervezni a férfi lakosság mozgósítását. A jelentés tehát tudatosan arra törekedett, hogy felderítse a magyar intézmény működését és a hivatalos maszlagon túl, a Levente Egyesület valódi feladatait is ismertesse. Mivel az attasé megkapott minden titkosnak számító adatot, amire igényt tartott, jelentése híven adja vissza a Levente Egyesület 1928-as viszonyait.

39 ERDŐS 1932/2, D. J. 1932/5, ERDŐS 1932/12, ERDŐS 1933/1, ERDŐS 1933/6, BERKÓ 1935/6, ERDŐS 1935/10.

40 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Olaszországban is létező „Fejlődési törzslap”. Korcsoportonkénti kiképzést alakította ki. Az első korcsoport 12-14 év közötti gyerekeket tömörített, ők voltak a „leventeapródok”. A tananyag az emberi jó tulajdonságok erősítése mellett inkább a hazafias és erkölcsi nevelésből állt. A második korcsoport a 15-17 éveseket, vagyis az „ifjúleventeket” jelentette. Itt már megjelent a katonai előképzés, de a hangsúly a jellemnevelésre esett. A harmadik korcsoport tagjai, vagyis a 17 éven felüliek („leventelegények”) vettek részt a tulajdonképpeni katonai előképzésen. A 18. életévüket betöltőknek egy 3 hetes gyakorlaton kellett részt venni. A kiképzés évi 10 hónapon át heti 4 órában történt.⁴¹ Az előrelépés nem volt automatikus, ugyanis egy próbarendszer alakítottak ki. A '40-es években 4 levente- és 1 honvédpróba létezett. Az Újoncpróbát a 12 éves korban elkezdett, 8 hónapnyi foglalkozás után, legkésőbb a fogadalomtétel napjáig lehetett letenni, majd korcsoportonként 3 további próba volt hátra. A bevonulás előtti „H” próba a honvédelmi ismeretekről történő vizsgát jelentette. A próbák általános, mindenki által elérhető teljesítményre épültek, és a számon kért ismeretanyag a jólneveltség elemeitől a testnevelési gyakorlatokon túl történelmi, gyakorlati és katonai ismereteket is tartalmazott.⁴²

1941. június 15-én a leventék szabadidő-mozgalmának irányítására és vezetésére létrehozták a Leventesport Országos Központot. Ugyanezen a napon ismertették a 81.000/el. vkf 1941. számú rendelet 5. sz. mellékletét a leventeélet erkölcsi alapjairól.⁴³ A heti négy óra mellett a leventék egyesületi életét is főleg népművelési előadások tartásával felhasználták művelésükre. A szervezet politikamentességét biztosította, hogy tilos volt a tagoknak bármilyen politikai szervezetbe való belépés. A lányleventék intézményét a háború által követelt erőfeszítéseknek a lakosságra kiterjesztésével egy időben hozták létre. A nevelési célok között a háziasszonyképzés és a betegápolási tudnivalók elsajátítása mellett szerepelt a honvédelmi nevelés és a testnevelés, illetve a nemzeti öntudat egységesítése, de a tiltakozásoknak köszönhetően a tagság nem vált kötelezővé.

A leventeképzést a nyilas rendszer saját céljaira használta fel, tagjait teljesen katonai törvénykezés alá rendelte. A szervezetet végül az 529/1945. ME. rendelet oszlatta fel, mint fasiszta politikai és katonai szervezetet. Magyarországon maradt vezetőit népbíróság elé állították.

A leventék országos parancsnokát, Bély-Bruckner Alajos vezérezredest lefokozták és háborús bűnösnek elítélték. 44

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK AZ IFJÚSÁGI SZERVEZETEK KÖZÖTT

Az ifjúsági szervezetek nemzetközileg is összekapcsolódtak, tagjaik számos közös programon vettek részt, nemegyszer egymás országaiba is látogattak. Magyar részről nem csak a Levente intézmény foglalkozott az ifjúság szervezésével, hiszen a leventéken kívül működött még a Turul Szövetség, a Cserkészszövetség... A fasiszta Olaszországban viszont kizárólag az ONB-t és az Actio Cattolica-t engedélyezték. Mivel kizárólag az ONB, majd jogutódja, a GIL volt állami kézben, törvényszerűnek bizonyult, hogy a kapcsolatot annak magyar megfelelőjével, a katonai előképzést intéző és felügyelő Levente Intézménnyel vegyék fel. Ez nem jelenti, hogy a többi magyarországi mozgalommal nem foglalkoztak volna – sőt, a MinCulPop állandóan figyelte tevékenységüket⁴⁵ –, illetve a fasiszta ifjúság csak a Levente Intézménnyel meglévő kapcsolatok keretében utazott volna Magyarországra⁴⁶, viszont nem volt intézményi háttér, mely a folyamatos

41 BLASSZAUER 2002.

42 LOP 1942.

43 BLASSZAUER 2002.

44 VARGA 1992. Bély-Bruckner munkanaplója megmaradt és kiadták: BLASSZAUER 2002.; 1994. november 21-én a Legfelsőbb Bíróság felmentette, rangját, posztumusz, a 65/2005 KE határozattal, 2005. május 1-jei hatállyal kapta vissza.

45 Lásd Dr. Giuseppe Longo, a GUF budapesti képviselőjének 1936-as, Prop. I/75/20 jelzetű jelentését a magyarországi ifjúsági szervezetekről, egymáshoz való viszonyukról, politikai irányultságukról, külföldi kapcsolataikról, illetve a GUF-hoz fűződő kapcsolataikról. ACS, MinCulPop, Dir. Gen. Serv. della prop., Prop. presso gli SE (1930-1943), 251 „I. 75” „Ungheria” 1936-1937.

46 A PNF a GUF titkárságon keresztül saját hatáskörében is lebonyolított látogatásokat, hiszen a GUF-nak volt budapesti kirendeltsége, mely önállóan is képes volt felvenni a kapcsolatot a megfelelő magyar diákszervezettel, de ezekből a látogatásokból nem csináltak rendszert. ACS, PNF, Segr. Dei GUF, 4, 27.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

kapcsolattartást elősegítette volna.⁴⁷

Az olasz és a magyar hivatalos szervek támogatták az ifjúsági szervezetek kapcsolatait és igen hamar megszervezték a közös programokat. A hivatalos kapcsolatfelvétel az 1927-ben aláírt olasz–magyar barátsági szerződést követő parlamenti delegációk tanulmányúttjával kezdődött, ugyanis az olasz delegáció egy tagja, Antonio Cippico gróf, Augusto Turati párttitkár és Mussolini előtt történő beszámolója végén Turati figyelmébe ajánlotta a leventeintézményt, mondván küldjék Renato Ricci tábornokot magyarországi tanulmányútra, „*mivel még a fascismus is sokat tanulhat a magyar leventemozgalom vezetőitől.*”⁴⁸ Az érdeklődés kölcsönös volt, ugyanis Albrecht főherceg 1928. január 9-ei római félhivatalos látogatása során kikérte Mussolini véleményét a Magyarországon kibontakozó premilitáris képzéssel kapcsolatban, aki röviden vázolta az idevágó olasz intézkedéseket.⁴⁹

A kölcsönös érdeklődést az együttműködés követte, ugyanis 1929. március 26-án a budapesti olasz katonai attasén keresztül a magyar kormány meghívott egy avanguardista csapatot a májusban tartandó „levente” gyakorlatokra. A német, finn és észti résztvevők meghívása miatt eleve nemzetközinek szánt rendezvényen való részvételre az olasz külügyminisztérium és hadügyminisztérium is rábólintott⁵⁰, a látogatás végül az ONB elnöksége húzódkodása miatt hiúsult meg.⁵¹ Az első sikertelenséget viszont az együttműködés hosszú sorozata követte. Például 1930. június 15-én az FTC stadionjában 40 avanguardista tiszteletére rendezték Magyarországon a „Levente-Avantguardia” sportünnepélyt.⁵² 1932. július 31-én Mario Arlotta budapesti olasz követ arról jelentett, hogy az Avanguardisták magyarországi utazásának lezárásaként aznap, a gödöllői királyi kastélyban, Horthy Miklós is fogadta az Arlotta által bevezetett delegációt.⁵³ 1933. augusztus 21-ei keltezéssel a bresciai Gruppo Universitario Fascista magyarországi tervezett látogatásáról érkezett jelentés⁵⁴, illetve még ugyanabban az évben július 29. és augusztus 10. között egy pár napos budapesti tartózkodás után az Avanguardisták újra visszatértek Balatonlellére, mely látogatás során a Gödöllőn megrendezett negyedik Cserkész Világtalálkozón is részt vettek.⁵⁵ Az Avanguardisták látogatását 1933. szeptember 2. és 16. között Budapest X. kerülete 33 fős zenekara viszonzta és többek között a fasizmus 10 évfordulója tiszteletére tartott felvonulás keretében ők is elvonultak Mussolini előtt.⁵⁶ 1936-ban

47 Kiváló példa erre a szemléletre egy fiatal magyar cserkész társaság esete 1938-ból: a trieszti magyar konzulon keresztül kérvényezték, hogy két hétig táborozhassanak a Trieszt menti dombokon. Az olasz Külügyminisztérium megadta az engedélyt, de nem adott semmilyen további kedvezményt (ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 101459/35.), miközben a leventék és a katonai hallgatók minden esetben szinte magától értetődően utazási kedvezményt kaptak. Másik példa szintén 1938-ból a „Regnum Marianum” cserkészcsapat kérelme, hogy Olaszországba látogathasson. Az olasz Külügyminisztérium a kérést elfogadta, de nem segítettek elő a kapcsolatfelvételt a velencei, genovai, római és nápolyi balilla szervezetekkel, ugyanis csak véleményezésre küldték át a kérelmet a PNF-nek. (ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 218328/e.) A támogatások terén a MinCulPop sem volt bőkezűbb. Lásd: ACS, MinCulPop, Di. Gen. Serv. della prop., Prop. presso gli SE (1930-1943), 251 „l. 75” „Ungheria” 1936-1937. Prop. l/75/10

48 MOL 1928-23/7-66.

49 MOL 1928-23-116.

50 A szakminisztériumok beleegyezése különösen fontos, ugyanis miután egy párizsi botrányújság szaftos kommentárral fűszerezve képeket közölt egy olasz diákcsoport franciaországi tanulmányi kirándulásáról, Mussolini 1928. augusztus 12-ei, 3856. számú levelével a külföldi utazások azonnali beszüntetésére szólította fel a közoktatásügyi minisztert, aki ennek 1928. szeptember 9-ei körözüvényével eleget is tett! A körözüvény még 1931-ben is érvényben volt, mivel az akkori hűsvéti utazásnál is figyelmen kívül hagyták, vagyis a magyarországi utazások rendszeres engedélyezése is jelzi milyen kivételes jelleggel bírt ezek évről-évre történő lebonyolítása. ACS, PCM, 1931–1933, 3-2,4-132.

51 MOL X 9362.

52 TORNAY 1936.: OSzK Kisnyomtatványtár PKG.1930/144, 2608

53 ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5293/159. Az Avanguardisták július 26-án érkeztek Budapestre, korábban Balatonlellén táboroztak. Az ünnepélyes budapesti fogadás katonai jellegét kihangsúlyozta, hogy jelen volt a budapesti helyőrség parancsnoka is, illetve, hogy a delegáció vonulásának végpontja a Ludovika Akadémia volt. Lásd: ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5045/?., ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5176/156.

54 A főleg végzős vagy frissen végzett egyetemistákból álló, körülbelül 30 fős csoport látogatásának apropója az 1848/49-ben Magyarországon harcoló olasz légió zászlója másolatának átadása volt, de körbeutazták Magyarországot és számos helyen tiszteletűket tettek. Ellátásukat a Honvédelmi Minisztérium részben magára vállalta. HM 1933. 6209.

55 A részletes programot lásd: ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 7939/1358., a szervezés menetéről pedig és ebben a katonai hatóságok szerepéről: ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6322/1143.; ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6623/1185. Külön érdemes kihangsúlyozni, hogy a konkrét szervezés végig katonai vonalon történt, sőt, Szabó László őrnagy római magyar katonai attasé személyesen állapodott meg Renato Riccival a Magyarországra látogató avanguardisták és kísérőik keretszámában, vagyis a szervezés során, esetenként még a katonai hivatalok közvetítő szerepének a kikerülése is elfogadottnak számított.

56 TORNAY 1936.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

egy tolnai, 40 fős leventezenekar szerette volna meglátogatni Mussolinit.⁵⁷ 1936-ban milánói ifjú fasiszták hat napos budapesti látogatásáról is fennmaradt egy augusztus 7-ei irat, mely szerint szeptember második felében engedélyezték 300 18 és 21 év közötti milánói ifjú fasiszta budapesti látogatását és a helybéli leventékkel sportesemény lebonyolítását. Az olasz szervező fél egy hosszabb időre kiterjedő és nagyobb volumenű olasz–magyar ifjúsági cseremozgalom előkészületeként fogta fel a látogatást.⁵⁸ Az 1936. július 3-ai feljegyzés a Lo Faro követségi titkár és báró Villani követségi tanácsos között folyó beszélgetésről egy másik példa arra, hogy a látogatások nem voltak egyoldalúak, ugyanis Lo Faro azzal kezdte a diskurzust, hogy közvetítette a magyar ifjúság olaszországi nyári táborozásra való meghívását.⁵⁹ Mindezt annak ellenére, hogy 1936 márciusában, vagyis az etiópiai háborúval egy időben, amikor a gazdasági szankciók is próbára tették a gazdaságot, az olasz Külügyminisztériumban fontolóra vették a csereüdültetés, mint jelentős pénzkiadás megszüntetését.⁶⁰ Jellemző, hogy mindezen látogatások lebonyolításában a két ország hadserege kiemelkedő szerepet kapott és az esetek többségében az elszállásolást és az ellátást is a megfelelő fél laktanyáiban, illetve egyéb katonai létesítményeiben oldották meg. Az olasz és magyar hadsereg szerepe még inkább nyilvánvalóvá válik, amennyiben a vizsgálódást a levente-tagságon túl a különféle hadiiskolásokra is kiterjesztjük, ugyanis ezen iskolák növendékei is legalább olyan rendszerességgel vettek részt az egyik vagy a másik országba szervezett utakon, mint a leventék és az Opera Nazionale Balilla tagjai⁶¹, amiből szépen körvonalazódik a levente intézményt is végső soron ellenőrző Honvédség részéről a külföldi kapcsolatrendszerek tudatos ápolása és felhasználása.

Ezeket a rendszeresen megrendezett, de keret-megállapodás híján epizódyszerű látogatásokon kívül történt hosszabb, intézményi szintű együttműködés is, ugyanis 1941. szeptember 15-én közös, olasz–német kezdeményezésre megalapították az Európai Ifjúsági Szövetséget, aminek élén olasz részről Renato Ricci, az Opera Nazionale Balilla volt vezetője állt, aki ellenfele, Achille Starace párttitkár bukása után újra élvonalbeli szerepekhez jutott, illetve Artur Axman, a Hitlerjugend felelőse kapott elnöki pozíciót.⁶² A szervezethez 1942. október 3-án Magyarország is csatlakozott.⁶³ Az együttműködés meg is indult, hiszen az 1942 júniusában, Firenzében zajló *Ludi juveniles* egy Weimarban megrendezett párhuzamos programhoz illeszkedett, és a több tízezer résztvevő között nem csak olaszok, németek, hanem más nemzetek képviselői is voltak, illetve a szintén 1942 szeptemberében, Milánóban megszervezett „Az európai ifjúság nemzetközi bajnokságán”, illetve az októberben megtartott római vezetői értekezleten magyarok is részt vettek. Az értekezlet pont a különféle nemzetek ifjúsági szervezetei egy közös, összehangolt propagandájának kialakítását tűzte ki célul. Az Európai Ifjúsági Szövetség népszerűsége, mely további együttműködés alapja lehetett volna, 1943-ban már leszálló ágba volt, és Ricci, illetve Mussolini szerint a németek együttműködés iránti vonakodása miatt, ugyanis a szervezeten belül szerintük a Gioventù Italiana del Littorio és nem a Hitlerjugend vált népszerűbbé.⁶⁴

A „BALILLA” ÉS A „LEVENTE” TAGSÁGBÓL SZÁRMAZÓ PLUSZ TERHEK ÉS ELŐNYÖK

Eddig csak a szervezetek felépítéséről, működéséről volt szó, de ennek a résztvevők életében betöltött súlyáról, szerepéről nem. Elhangzott, hogy a szervezetek különféle módon kapcsolatban álltak egymással, illetve teljesen független okokból és szakaszokban, de hasonló célkitűzéseket és intézményrendszereket építettek ki. A strukturális és ideológiai

57 A látogatás a szervező, Csaba Imre leventeoktató primitív hibái miatt hiúsult csak meg. Az esetről részletesen lásd az 1936. július 24-ei keltezésű iratot: HM 1936. 15950., illetve ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 227080/121. és ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 8774/881. Ez utóbbihoz csatolva olvasható Csaba Imre eredeti kérvénye is.

58 HM 1936. 17737.

59 MOL 1936-23/7-1942.

60 ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 4055.

61 1933 szeptemberében például az avangardisták magyarországi látogatását viszonyozó 354 fős küldöttségnek csak elenyésző kisebbségét képezte a 24 tagú leventezenekar, ugyanis a delegáció nagyrészt a tisztképző tanintézetek növendékeiből állt. VKF 1933. 122306.

62 ZAPPONI 1982.

63 BLASSZAUER 2002.

64 ZAPPONI 1982.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

hasonlóságok mellett viszont nem szabad elfeledkezni arról, hogy a balilla és a levante elsősorban gyerek volt, akiknek a tagság nem csak kedvezményeket és előnyöket hozott, hanem plusz terhet is jelentett.

Mind a balilla-lét, mind a levante-tagság komoly időbeli elfoglaltsággal járt. A balilla kirándulások, táborozások annyiban nehezettek a gyerek szüleire, hogy többletköltséget is jelentettek. A nagyobb jellegű táborozások, mint a „Campi Dux” nem jelentettek plusz anyagi megterhelést, ugyanis pénzbeli támogatás is járt az oda igyekvőknek. Ezekben az eseményekben igazából, miután a propaganda kívánatosnak állította be a részvételt, a gyermekek is dicsőségnek tartották a részvételt. A nagy tehertétel az állandó gyakorlatozás és az ünnepeken állandósuló felvonulások jelentették. Habár az olasz szakos szakdolgozatom tárgyát képező „*Il balilla Vittorio*” című könyv propagandisztikus célokat szolgált, vagyis a komolyabb problémákat elhallgatta, tanulságos, ha néhány eseményt megemlítek Vittorio balilla kalandjaiból: az orvietói balilla kirándulás szemlével lett összekötve, amin az MVSN parancsnoka is rész vett, Vittorio is felsorakozott a többi balillával a Marcia su Roma évfordulóján rendezett római ünnepeken, a centuria, melynek Vittorio is a tagja volt, egy fél órás menetelés után a Róma szélén található Villa Gloriba kirándult vasárnap, „szolgálatban volt” a Vízkeresztkor rendezett ajándékozáskor, de Vittorio is kapott ajándékot, mert félretették neki, a vasárnapi gyakorlatozás során a fegyverek felelőse kificamította a lábát és így másra maradt a fegyverek összegyűjtése, a helyetteseket viszont egész éjszákára bezárta a portás az iskolába, Vittorio testvére, aki avanguardista volt, részt vett a Campi Dux-on, majd együtt menteltek mindannyian a fasiszta szervezetek újonc-avatásán, május utolsó vasárnapján, ami egyben a tanév utolsó balilla-foglalkozása is volt, Rómában tisztelegtek a balillák a hősi halottak emlékműveinél. További érdekesség a kiváltságosok jutalma, vagyis egy nyári tengeri körutazás a Földközi-tengeren⁶⁵. A felsorolásból rögtön leszűrhető, hogy a balilla minden jelentősebb ünnepen felvonult, minden vasárnap egész napos gyakorlatokon vett részt, amiken akár sérüléseket is szerezhetett, és egy éjszakai bezárás az iskolába is teljesen elfogadott volt (hősi tettként ábrázolta a történetek az író), sok esetben igazi fegyverekkel is gyakorolhatott, ami tovább növelte a balesetveszélyt és élete teljesen a katonai ideálok szolgálatába lett állítva. A „propaganda” által nyújtott információhoz az elhallgatott hiányosságokat is meg kell említeni: a felvonulások, a hétvégi gyülekezők, a menetelések nem mindig a tökéletes szervezetségről tanúskodtak, így nem voltak ritkák a kánikula okozta ájulások, a felszerelésbeli hiányosságok, és az egész hétvégét kitöltő programok. A túlbuzgó vezetők sokszor a megkívántnál korábbra berendelték a gyerekeket és előszeretettel felrúgták a vasárnapi miselátogatást lehetővé tévő délelőtti 10 órás korlátot is, nem kicsit növelve az egyházi részről érkező panaszokat is.⁶⁶ A hétvégi leterhelés 1935. június 16-án tovább nőtt, ugyanis ekkor került bevezetésre a „fasiszta szombat”. A délelőtti diákok az iskolában töltötték, a legügyesebb felolvasott egy oldalt az olvasókönyvből, az első osztályosok mondókákat tanultak, miközben ideológiai képzést is kaptak, majd délután a Casa del Balillában gimnasztikai és katonai gyakorlatokat végeztek, hogy felkészüljenek az évvégi Campi Duxra.⁶⁷

Előnyök is származhattak a tagságból adódóan. A katonai szolgálat terén és az álláshirdetések során történő megkülönböztetésről már szó volt az Opera Nazionale Balilla kapcsán, de a levantéknek járó előnyökre még nem tértem ki: a levantepróbák az utolsó, a honvédpróba kivételével csak kétfokozatú értékeléssel lettek minősítve, vagyis valaki vagy megfelelt, vagy nem. A bukás, vagy a próba le nem tétele a szórakozási lehetőségekből való kizárást és az egyesületen belüli megbélyegzést vonta maga után. A honvédpróba esetében viszont három fokozat volt: kiváló, jó, megfelelő. A próba jó minősítéssel történő teljesítése a katonai szolgálati idő alatt jobb ruhát, kijárási engedélyt, szolgálatmentes időben könnyítéseket, terhes, vagy alárendelt munkák alóli mentességet jelentett. A kiváló minősítés igen jó karban lévő egyenruhát és ebben eltölthető 1 heti szabadságot, az újoncképzés első heteiben takarodó utáni kimenő engedélyezését és az első hetekben 24-36 órás eltávozási engedélyt jelentett abba a körzetbe, ahol a levantekötelezettséget teljesítette

65 Lásd FORGES-DAVANZATI 1936. 166-168, 225-235, 278-281, 324-327. o.

66 ZAPPONI 1982.

67 BRACALINI 2009.

az illető. A kedvezmények tehát mind a sorozás utánra szóltak, semmiféle anyagi előnyt nem biztosítottak, de sokkal könnyebben elviselhetővé tették a katonai szolgálatot.⁶⁸

A levente terhei között szerepelt például a szintén jelentős mértékű gyakorlatozás, ami a kereső fiatalok esetében anyagi hátrányokat is eredményezett, különösen azután, hogy ezek időpontját áttették a hétvégéről hétköznapra. Az egyházi eseményeken való részvétel is kötelezővé vált, mint például az 1943-ban rendeleti úton kötelezővé tett leventesküvő, ami a fiatal vallásos érzületébe való erőszakos beavatkozást jelentett (Magyarországon volt polgári esküvő, tehát jogtalan volt kötelezni valakit az egyházi esküvőre). A leventék szociális szerepe is felerősödött, gyűjtőtevékenységük egyre terjedt (pl. betlehemezés, hulladékgyűjtés...), bevonták őket a termelésbe (pl. a selyembubótermelési kampányba), illetve 1944 őszén a menekültek segítésébe. 1940-től a haditermelésben is szerepet kaptak, mint például az évi aratási, hordási és cséplési munkákban, ifjúsági szakképzés után alkalmazták őket a MÁV keretében.⁶⁹ Lényegében az állam kihasználta a szervezett tömegek nyújtotta lehetőségeket, miközben nem vette teljes mértékben figyelembe, hogy gyermekek kihasználását szorgalmazta.

ÖSSZEGZÉS

Az első világháború után mind Olaszországban, mind Magyarországon a militarizálódó hangulat jeleként megszülettek a felülről irányított ifjúsági szervezetek, amik katonai előképzést nyújtottak tagjaiknak, illetve ideológiailag is befolyásolták azokat. Megvizsgáltam, hogy a szervezés időbeli kialakulása eltért, de a végeredmény nem sokban különbözött: a csoportos tevékenységek, kirándulások, gyakorlatozások, táborozások, vagyis különféle csoportépítő tevékenységek segítségével, és nem utolsósorban a sportnak, mint „fedőtevékenységnek” a propagálásával hatottak a fiatalokra. Az átideologizálás mértéke különösen erős volt a fasiszta Olaszországban, ahol a szervezetek a fasiszta párttagság elérésének több egymást követő állomáshelyét is jelentették. Az előnyöket és hátrányokat is megvizsgálva megállapítható, hogy a gyerekekre és családjaikra háruló terhek főleg időbeli elfoglaltságokat jelentettek, de anyagi vonzatai is voltak a kötelezővé tett tagságnak; a résztvevők előnyöket is élvezhettek, de ezek cseppet sem álltak összhangban a terhekkel. Végül fontosnak tartottam kihangsúlyozni az olasz és magyar ifjúsági szervezetek illetve tagjaik kapcsolatait, hiszen ezek nem elszigetelten léteztek, hanem egymással kölcsönhatásban álltak.

Közhelynek számít, hogy minden társadalom számára igen fontos az éppen felnövekvő nemzedék „kézben tartása”, így még inkább nyilvánvaló, hogy a diktatúrák, vagy a diktatórikus berendezkedés jeleit is mutató, egy vagy több ideológiának alárendelt társadalmakban ennek jelentősége hatványozott. Ezen ifjúsági szervezetek lényegüket tekintve nem különböztek egymástól, azonos forgatókönyv, azonos célok mentén rendezték be fiataljaik életét, meghatározva ezzel valóságához való pillanatnyi és későbbi viszonyukat, illetve azt, hogyan értelmezzék és értékeljék világukat és benne saját szerepüket.

Ezen szervezetek történetében a legfontosabb viszont nem az, hogy milyen plusz fizikai terhet róttak tagjaikra, hanem az, hogy milyen tudatformáló szerepet játszottak, és ebben mind a két bemutatott szervezet hasonlított, hiszen céljaik megegyeztek, a propaganda és az ideológiai ráhatások széles skáláját hasznosították és céljukat sokszor együttműködve próbálták megvalósítani.

68 LOP 1942.

69 SZABÓ 1989.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

FÜGGELÉK

A SZÖVEGBEN SZEREPLŐ EGYSÉGEK ÉS ALEGYSÉGEK⁷⁰

	olasz	MVSN	magyar
magasabb egységek	divisione	gruppo legionari	hadosztály
	brigata	Raggruppamento	dandár
egységek	reggimento	Legione	ezred
	battaglione	Coorte	zászlóalj
	compagnia	Centuria	század
alegységek	plotone	Manipolo	szakasz
	squadra	Squadra	raj

AZ ONB EGYSÉGEK SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE⁷¹

ONB egység	megfeleltetés	Létszám	előjáró rangja
squadra	-	11 fő	capo squadra
manipolo	3 squadra	33 fő	capo manipolo
centuria	3 manipolo	99 fő	centurione
coorte	3 centuria	297 fő	seniore
legione	3 coorte	891 fő	primo seniore

A LEVENTE EGYSÉGEK SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE⁷²

Levente egység	megfeleltetés
pajtáság	10-15 fő
tized	3 pajtáság
csapat	2-3 tized
lobogó	-
törzs	-

70 JUHÁSZ 1993.; [SMEUS 2010. 66. o.](#)

71 ZAPPONI 1982. 605. o.

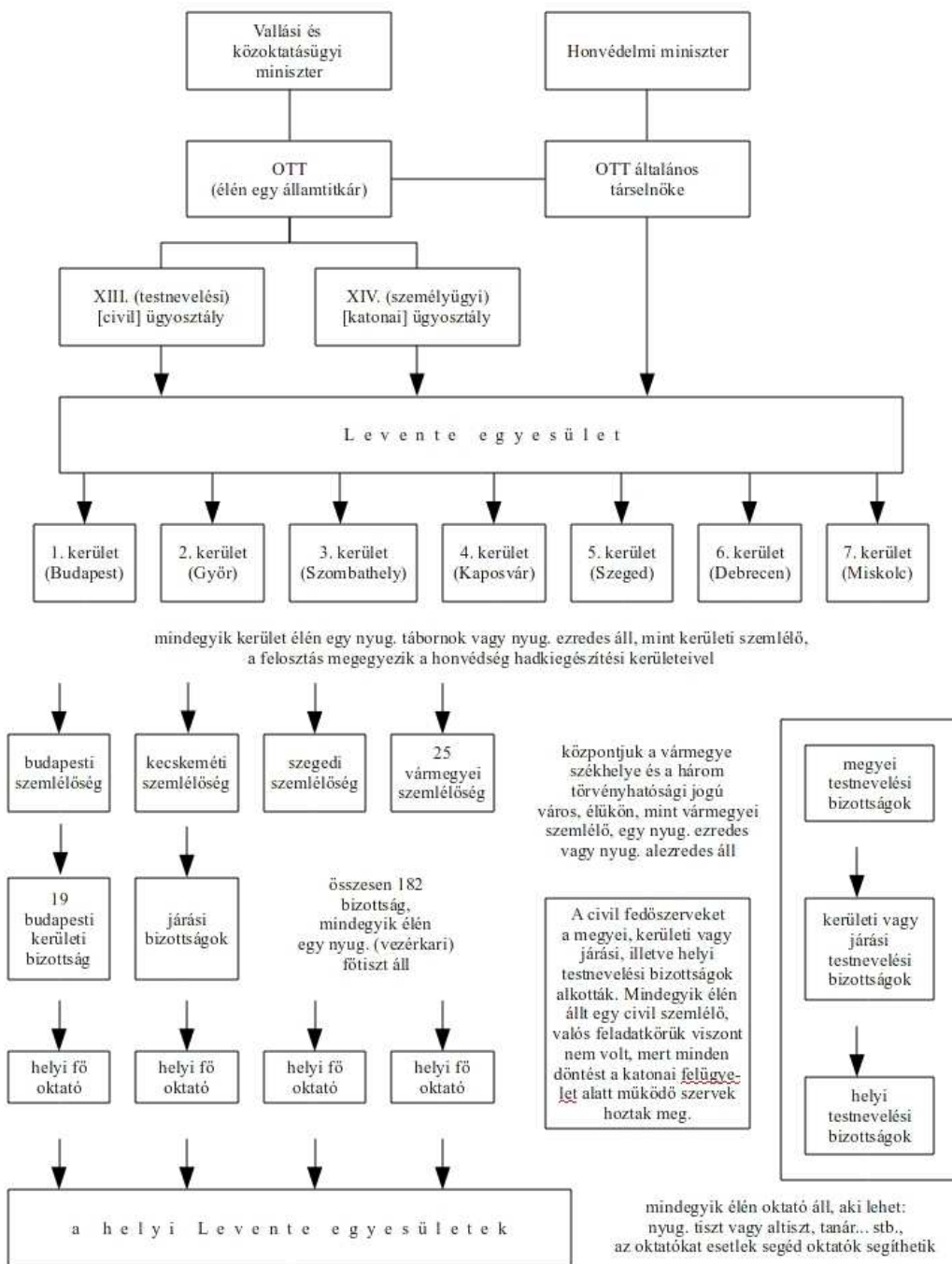
72 BLASSZAUER 2002.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A LEVENTE EGYESÜLET MŰKÖDÉSÉÉRT FELELŐS SZERVEZETEK TAGOZÓDÁSA⁷³

73 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Kulcsszavak: balilla, levente, olasz–magyar kapcsolatok, fasizmus, Horthy-korszak, sport rendezvények, ifjúsági szervezetek

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

JEGYZÉKEK

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

- C.M.A.V. – Comité Militaire allié de Versailles, 'Versailles-i Szövetséges Katonai Bizottság'
 C.M.I.C. – Commission Militaire Interalliee de Controle en Hongrie, 'Magyarországi Szövetségközi Katonai Ellenőrző Bizottság'
 GIL – Gioventù Italiana del Littorio, 'A Littorio Olasz Fiatalsága'
 MOVE – Magyar Országos Véderő Egylet
 nyug. – nyugállományú
 ONB – Opera Nazionale Balilla, 'Nemzeti Balilla Szervezet'
 OTT – Országos Testnevelési Tanács
 MinCulPop – Ministero della Cultura Popolare, az olasz Propagandaminisztérium
 MVSN – Milizia per la Sicurezza Nazionale, 'Önkéntes Milícia a Nemzeti Biztonságért'
 PNF – Partito Nazionale Fascista, 'Nemzeti Fasiszta Párt'

BIBLIOGRÁFIA

- BERKÓ 1935/6 – ifjabb vitéz BERKÓ, István: A katonai elő- és utóképzés Olaszországban. In: *Magyar Katonai Szemle* 1935/6. 253–258. o.
 BLASSZAUER 2002. – BLASSZAUER, Róbert: *Az IHNETOV munkanaplója. Vitéz Bély Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1941-1943.* PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 2002.
 BRACALINI 2009. – BRANCALINI, Romano: *Otto milioni di biciclette. La vita degli italiani nel ventennio.* Milano, Mondadori, 2009².
 FORGES-DAVANZATI 1936. – FORGES DAVANZATI, Roberto: *Il balilla Vittorio.* Roma, La Libreria dello Stato, A. XV. 444 o.
 HARSÁNYI 2006. – HARSÁNYI, Iván: Olaszország. In: *20. századi egyetemes történet.* Szerk.: NÉMETH, István. I. köt. Budapest, Osiris, 2006. 171–180. o.
 D. J. 1932/5 – Az ifjúság előzetes katonai kiképzése Franciaországban és a kis-entente államokban. (Militär-Wochenblatt. Berlin, 1932 / 30, ismerteti D. J.). In: *Magyar Katonai Szemle* 1932/5. 293. o.
 ERDŐS 1932/2 – ERDŐS, László: A lengyel ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1932/3. 45–52. o.
 ERDŐS 1932/12 – ERDŐS, László: A francia ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1932/12. 248–253. o.
 ERDŐS 1933/1 – ERDŐS, László: A svájci ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1933/1. 255–261. o.
 ERDŐS 1933/6 – ERDŐS, László: A bolgár ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1933/6. 243–246. o.
 ERDŐS 1935/10 – ERDŐS, László: Az ifjúság katonai nevelése a külföldön. In: *Magyar Katonai Szemle* 1935/10. 71–84. o.
 ISNENGGHI 1996. – *I luoghi della memoria: simboli e miti dell'Italia unita.* A cura di ISNENGGHI, Mario. Roma-Bari, Laterza, 1996. 637 o.
 FORNARO 2004. – FORNARO, Pasquale: *István Türr. Una biografia politica.* Rubbettino, 2004. 268 o.
 JUHÁSZ, 1993. – JUHÁSZ, Dezső: *Olasz – Magyar Katonai Szótár.* Budapest, Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal, 1993. 244 o.
 LOP 1942. – *Az ifjú levente szolgálata.* Kiad.: Leventék Országos Parancsnoksága. Bp., Athenaeum, 1942. 326 o.
 LUPO 2005. – LUPO, Salvatore: *Il fascismo.* Roma, Donzelli, 2005. 473 o.
 NELLO 1977. – NELLO, Paolo: Mussolini e Bottai: due modi diversi di concepire l'educazione fascista della gioventù. In:

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám*Storia contemporanea* 1977. 18. évf. 2. sz. 335-368. o.

OSzK Kisnyomtatványtár PKG.1930/144, 2608. – [Füzesy]: Magyar–olasz levente sportünnepély jún. 15-én. [Budapest], [Athenaeum], [1930]. OSzK Kisnyomtatványtár PKG.1930/144. Diaszám: 2608.

P. MIKLÓS 1997. – P. MIKLÓS, Tamás: "Ifjúsági szerveződések évszázada!": gyermek- és ifjúsági szervezetek a XIX–XX. századi Magyarországon. In: *Új pedagógiai szemle* 1997. 47. évf. 11. sz. 35-43. o.ROMSICS 1999. – ROMSICS, Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris, 1999. 662 o.SMEUS 2010. – *Guida per i collaboratori dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito*. Roma, Stato Maggiore dell'Esercito Ufficio Storico, 2010.SZABÓ 1989. – SZABÓ, János: Hétköznapok és ünnepek a leventeintézményekben. In: *Ifjúsági Szemle* 1989. 9. évf. 3. sz. 65–76. o.TORNAY 1936. – TORNAY, Károly: *A Leventeintézmény története*. Budapest, Stádium, 1936.VARGA 1992. – VARGA, József: A leventemozgalom a katonai előképzés és a nemzetnevelés szolgálatában. In: *Új Pedagógiai Szemle* 1992. 42. évf. 10. sz. 16-26. o.ZAPPONI 1982. – ZAPPONI, Niccolò: Il partito della gioventù. Le organizzazioni giovanili del fascismo 1926-1943. In: *Storia contemporanea* 1983. 12. évf. 4/5. sz. 569–633. o.

FELHASZNÁLT LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Hadtörténeli Intézet és Múzeum:

HM 1933. 6209. – HM 1933. Elnöki osztály II. tétel 6.209. alap és iktató szám

HM 1936. 15950. – HM 1936. Elnöki B. osztály Bév. tétel 15.950. alap és iktató szám

HM 1936. 17737. – HM 1936. Elnöki B. osztály Bév. tétel 17.737. alap és iktató szám

VKF 1931. 14203. – VKF 2. osztály 1931. 14203/el.

VKF 1932. 118725. – VKF 2. osztály 1932. 118725/el.

VKF 1933. 122306. – VKF 2. osztály 1933. 122306/el.

VKF 1934. 121917. – VKF 2. osztály 1934. 121917/el.

Magyar Országos Levéltár:

MOL 1928-23-116. – MOL K 64 res. pol. iratok 30. csomó 1928-23-116. Hory András római követ 1928. I. 16-ai jelentése Walkó külügyminiszternek.

MOL 1928-23/7-66. – MOL K 63 pol. iratok 208. csomó 1928-23/7-66. Hory András római követ 1928. V. 13-ai jelentése Walkó külügyminiszternek

MOL 1936-23/7-1942. – MOL K 63 pol. iratok 211. csomó 1936-23/7-1942. Feljegyzés Lo Faro követségi titkár és báró Villani követségi tanácsos 1936. VII. 3-ai beszélgetéséről.

MOL X 9362. – MOL X 9362 32699. doboz, fascicolo 15/2-9 numero 6428.

Központi Állami Levéltár, Róma

ACS, MinCulPop, Dir. Gen. Serv. della prop., Prop. presso gli SE (1930-1943), 251 „I. 75” „Ungheria” 1936-1937. – Archivio Centrale dello Stato, Ministero della Cultura Popolare, Direzione Generale Servizi della propaganda, Propaganda presso gli Stati esteri (1930-1943), busta 251 „I. 75” „Ungheria” 1936-1937

ACS, PCM, 1931–1933, 3-2,4-132 – Archivio Centrale dello Stato, Presidenza del Consiglio dei Ministri, 1931–1933, 3-2,4-132.

ACS, PNF, Segr. Dei GUF, 4, 27. – Archivio Centrale dello Stato, Partito Nazionale Fascista, Segreteria dei Gruppi Universitari fascisti, busta 4, fascicolo 27 „GUF Roma Vienna e Budapest 16/28 aprile”

Külügyminisztériumi Levéltár – Róma:

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1919-1930), busta 1761, fascicolo 8157, Legazione di S. M. il Re d'Italia a Budapest, Addetto militare e Aeronautico: Notiziario militare n. 10. 15 giugno 1928 – 13 agosto 1928 (anno VI).
- ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10. Allegato n. 4. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1919-1930), busta 1761, fascicolo 8157, Legazione di S. M. il Re d'Italia a Budapest, Addetto militare e Aeronautico: Notiziario militare n. 10. 15 giugno 1928 – 13 agosto 1928 (anno VI). Allegato n. 4: Statuto dell'associazione Levente.
- ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 12. Allegato n. 3. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1919-1930), busta 1761, fascicolo 8157, Legazione di S. M. il Re d'Italia a Budapest, Addetto militare e Aeronautico: Notiziario militare n. 12. Allegato n. 3: Visita ai campi dei Levente.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5045/?. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 3, fascicolo 1, Mario Arlotta budapesti olasz követ 5045/?. számú, 1932. július 21-ei távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5176/156. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 3, fascicolo 1, Mario Arlotta budapesti olasz követ 5176/156. számú, 1932. július 26-ai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5293/159. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 3, fascicolo 1, Mario Arlotta budapesti olasz követ 5293/159. számú, 1932. július 31-ei távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6322/1143. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 8, fascicolo 3, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 6322/1143. számú, 1933. július 5-ei postai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6623/1185. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 8, fascicolo 3, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 6623/1185. számú, 1933. július 12-ai postai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 7939/1358. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 8, fascicolo 3, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 7939/1358. számú, 1933. augusztus 21-ei postai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 4055. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 16, fascicolo 5, 1936. március 20-ai, 4055. számú feljegyzés Luigi Vidau aláírásával az olasz Külügyminisztérium Kabinetje részéről a Politikai osztály vezetőségének.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 8774/881. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 16, fascicolo 5, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 1936. július 31-ei, 8774/881. számú távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 227080/121. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 16, fascicolo 5, Delfino Rogeri di Villanova, az olasz Külügyminisztérium II. osztálya vezetőjének 1936. augusztus 11-ei, 227080/121. számú távirata Ascanio Colonna budapesti olasz követnek.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 101459/35. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 25, fascicolo 4, 1938. június 11-ei, 101459/35. számú feljegyzés az olasz Külügyminisztérium II. osztályától.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 218328/e. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 25, fascicolo 4, az olasz Külügyminisztérium 1938. május 27-ei, 218328/e számú átírtata

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

**Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

a PNF-nek és a MinCulPop-nak

Szárazföldi Erők Vezérkarának Történelmi Hivatala, Levéltár – Róma:

AUSSME E-8 r. 140 b. 3 – Archivio Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito, fondo E-8 (Registro della Commissione interalleata di Parigi), raccoglitore 140, busta 3.